

Motywacja osób niepełnosprawnych do uprawiania wybranych dyscyplin paraolimpijskich (koszykówki na wózkach, rugby na wózkach i boccii)

Motivation of the disabled to participate in chosen Paralympics events
(wheelchair basketball, wheelchair rugby, and boccia)

numer DOI 10.2478/v10109-010-0044-5

Bartosz Molik, Tomasz Zubala, Katarzyna Słyk, Grzegorz Bigas, Andrzej Gryglewicz, Beata Kucharczyk

Akademia Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie
Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw

Streszczenie:

Dotychczasowe analizy środowiska zawodników niepełnosprawnych wskazały, że o wyborze trenowania dyscypliny sportu decydują zarówno aspekty sportowe, jak i zdrowotne. Natomiast badania grup koszykarzy na wózkach sugerowały, że aspekt zdrowotny jest pomijany przez zawodników wybierających tę dyscyplinę sportu. Brak jest szczegółowych badań opisujących przyczyny, jakimi kierują się niepełnosprawni sportowcy przy wyborze rugby na wózkach i boccii. Celem pracy było określenie motywacji zawodników niepełnosprawnych do uczestniczenia w zajęciach koszykówki na wózkach, rugby na wózkach oraz boccii wraz z diagnozą środowiska uwzględniającą wiek, staż treningowy oraz objętości treningu zawodników. Materiał badań stanowiło 174 zawodników niepełnosprawnych uczestniczących w treningach koszykówki na wózkach (46), rugby na wózkach (62) i boccii (66). Do realizacji założonego celu pracy wykorzystano tzw. Participation Reason Scale (Skalę Motywów Uczestnictwa – PRS). Wyniki badań wskazały, między innymi, że zespołowe współdziałanie w sporcie oraz emocje związane ze sportem są głównymi czynnikami motywującymi osoby niepełnosprawne do uprawiania koszykówki oraz rugby na wózkach. Z kolei aspekty zdrowotne aktywności sportowej są głównymi motywami uczestnictwa w zajęciach boccii. Stopień ograniczenia możliwości funkcjonalnych jest głównym kryterium determinującym motywację uczestnictwa przez osoby niepełnosprawne w sporcie – im większa niepełnosprawność, tym większą rolę odgrywają aspekty zdrowotne sportu.

Słowa kluczowe: motywacja, sport niepełnosprawnych, koszykówka na wózkach, rugby na wózkach, boccia.

Abstract:

The analyses of athletes with disabilities carried out so far have shown that both sports and health aspects play an important role in choosing to take up various sports. However, the analysis of wheelchair basketball players indicated that the health aspect is ignored by the athletes who choose to practice this discipline. There are no detailed papers describing reasons behind the choice of particular discipline among wheelchair rugby and boccia players. The aim of this paper was to determine what motivated the disabled athletes to take up wheelchair basketball, rugby or boccia and to evaluate their environment taking into account their age, training experience and training intensity. The research group consisted of 174 disabled athletes participating in wheelchair basketball (46), rugby (62) and boccia (66). In order to achieve the aim Reason for Participation Questionnaire was used (RPQ). The results showed that, among other things, teamwork and emotions related to sports were the main factors motivating the disabled athletes to take up wheelchair basketball and rugby. Health aspects of physical activity were the main reasons for participating in boccia training. The degree of functional limitations was the main criterion determining the reasons for participation in sports activities – the greater the disability, the more important role played by health aspects of the practised sport.

Key words: motivation, sport for disabled, wheelchair basketball, wheelchair rugby, boccia.

Wprowadzenie

Koszykówka na wózkach, rugby na wózkach oraz boccia są dyscyplinami paraolimpijskimi przeznaczonymi dla osób z różnymi dysfunkcjami narządu ruchu. Specyfika gry, popularność i dotychczasowy rozwój są głównymi elementami odróżniającymi od siebie te trzy dyscypliny.

Koszykówka na wózkach jest najstarszą (początek datowany jest na lata 1945-1946) i aktualnie najpopularniejszą z trzech omawianych dyscyplin sportu niepełnosprawnych. Dynamika gry i wiele podobieństw do koszykówki

Introduction

Wheelchair basketball and rugby as well as boccia are Paralympics disciplines practised by people with various motor disabilities. Character of the game, popularity and development are the main elements diversifying the three disciplines.

Wheelchair basketball is the oldest (dating back to 1945-1946) and at present the most popular of the three disciplines. Dynamics of the game and many similarities with original basketball for able-bodied players contrib-

na stojąco (pełnosprawnych) sprawiają, że gra w koszykówkę na wózkach uprawiana jest w około 90 krajach świata. O popularności dyscypliny decyduje również możliwość udziału w grze na wózkach osób z bardzo różnorodnymi dysfunkcjami narządu ruchu, z jednej strony osób poruszających się na wózkach (np. paraplegia, amputacje kończyn dolnych), z drugiej – osób posiadających funkcję lokomocji, w tym zawodników z minimum niepełnosprawności. Co więcej, w wielu krajach w rozgrywkach narodowych w meczach koszykówki na wózkach uczestniczą osoby pełnosprawne [1]. Rozwiązania sportowo-organizacyjne wprowadzone w wielu krajach potwierdzają, że dyscyplina z formy rehabilitacji poprzez sport ewoluowała w kierunku dyscypliny profesjonalnej, w której zawodnicy za udział w grze otrzymują wynagrodzenie finansowe.

Gra rugby na wózkach została stworzona w latach 70. z myślą o zawodnikach o większych ograniczeniach możliwości funkcjonalnych, którzy nie są w stanie rywalizować w rozgrywkach koszykówki na wózkach. Dotyczy to osób z uszkodzeniem czterech i trzech kończyn, z istotnymi problemami w utrzymywaniu stabilizacji tułowia w pozycji siedzącej. Przepisy gry zostały zaczerpnięte z koszykówki na wózkach, rugby i hokeja na lodzie [2]. Ze względu na specyfikę dysfunkcji dyscyplina jest mniej popularna od koszykówki na wózkach (uprawiana jest w około 30 krajach na świecie). Aczkolwiek należy zaznaczyć dynamiczny rozwój tej dyscypliny w ostatnich latach, na który wpływa głównie widowiskowość gry oraz postęp technologiczny umożliwiający tworzenie coraz doskonalszych wózków.

Boccia jest dyscypliną przeznaczoną głównie dla osób z grupy CP (porażenia mózgowo, z ang. cerebral palsy). Dyscyplina została wprowadzona do programu igrzysk paraolimpijskich z myślą o sportowcach o największym stopniu uszkodzenia narządu ruchu, którzy nie są w stanie rywalizować na równych zasadach z innymi sportowcami. Zasady gry zostały stworzone w oparciu o przepisy obowiązujące w zawodach sportowych osób pełnosprawnych. Do zasadniczych modyfikacji dostosowujących grę do potrzeb osób z najpoważniejszymi uszkodzeniami narządu ruchu należą m.in.: lżejsze kule oraz zastosowanie specjalnych rygni, za pomocą których kula wprowadzana jest do gry (dotyczy to osób z niedowładem czterokończynowym). Boccia, w porównaniu do koszykówki i rugby na wózkach, jest grą bardziej statyczną i mniej obciążającą organizm osoby niepełnosprawnej. To właśnie rekreacyjny charakter gry, nieskomplikowany sprzęt i łatwość w przeprowadzeniu rozgrywek (plac na boisku szkolnym, podwórku, sali gimnastycznej) są czynnikami wpływającymi na coraz większą popularność boccii [3].

Wymienione dyscypliny są aktualnie uprawiane w Polsce. Boccia jest najmłodszą z dyscyplin, ale jej coraz większa popularność stwarza szansę najlepszym zawodnikom na udział w rywalizacji paraolimpijskiej. Koszykówka na wózkach uprawiana jest w Polsce najdłużej, ale w ostatnich kilku latach niepokojący jest spadek liczby drużyn oraz zawodników uczestniczących w rozgrywkach Polskiej Ligi Koszykówki na Wózkach. Z kolei rugby na wózkach jest dyscypliną od kilkunastu lat uprawianą w Polsce, w której dobry system organizacyjny sprawia, że Polska Liga Rugby na Wózkach należy do największych na świecie. Zarówno w koszykówce oraz rugby na wózkach reprezentacje Polski odniosły w 2009 r. największe sukcesy na arenie międzynarodowej (odpowiednio 4. i 5. miejsce podczas mistrzostw Europy).

Autorów pracy interesowało, jakie motywy kierowały osobami niepełnosprawnymi decydującymi na uprawianie jednej z trzech dyscyplin sportu. Rozwiązanie tego problemu mogłoby pomóc w poznaniu przyczyn uczestnictwa w sporcie niepełnosprawnych i wprowadzeniu skutecznych działań popularyzujących dyscypliny w naszym kraju.

ute to the fact that wheelchair basketball is practiced in about 90 countries in the world. Its popularity is also related to the fact that it is possible to for wheelchair users (paraplegia, limb amputation) with a variety of motor system dysfunctions as well as people with locomotor functions with minimal disabilities*to participate. Moreover, in many countries able-bodied players take part in national wheelchair basketball matches [1]. Sports and organisational solutions introduced in many countries confirm that from a form of rehabilitation that discipline evolved into a professional discipline where players are paid to play.

Wheelchair rugby was introduced in the 70' for players with more severe motor disabilities who were unable to participate in wheelchair basketball. It concerns people with disabilities of three of four limbs characterised by severe problems with stabilising the trunk in sitting position. The rules were based on those of wheelchair basketball, rugby and ice hockey [2]. Due to specific character of dysfunctions this discipline is less popular than wheelchair basketball and practised in about 30 countries. However, it should be emphasised that the discipline has been developing dynamically in recent years mainly due to its spectacular character and technological progress which makes it possible to design more and more advanced wheelchairs.

Boccia is a sports discipline suitable mainly for people with cerebral palsy. It was introduced to the programme of Paralympics for athletes with the most severe motor disabilities who are unable to compete on equal bases with other athletes. The rules of the game were created on the basis of the sport rules binding able-bodied players. The main modifications adjusting this game to the needs of athletes with the most severe motor disabilities include: lighter balls and using of special channels through which the ball is put in the game (it concerns people with quadriplegia). Boccia in comparison with wheelchair basketball and rugby is more static a game and less straining for the body of a disabled person. This recreational character of this game, uncomplicated equipment and accessibility (sports field, courtyard, gym) are the factors which make boccia become more and more popular [3].

The aforementioned sports disciplines are currently practiced in Poland. Boccia is the newest of the three, yet its growing popularity makes it possible for the best players to participate in the Paralympics. Wheelchair basketball has been practised in Poland the longest, yet in recent years the number of teams and players taking part in matches of the Polish League of Wheelchair Basketball has been dropping significantly. Wheelchair rugby has been practised in Poland for several years now and thanks to its very good organisation system the Polish League of Wheelchair Rugby is one of the greatest in the world. Both wheelchair basketball and rugby Polish teams were successful in the international arena (4th and 5th place in Europe Championships respectively).

The authors of the paper were interested in the reasons of the disabled athletes for choosing one of the three disciplines. Answers to that question could help to understand the reasons for participation in sports of the disabled and thus to introduce effective actions aiming at popularisation of those disciplines in Poland.

A detailed review of Polish and foreign references does not allow one to clearly state what the motives for participation in sport activities of the disabled are. Many authors emphasised that sports of the disabled is a great form of prophylaxis and therapy – it plays an important role in recovery [4-7]. Tasiemski [7] stated

Szczegółowy przegląd literatury polskiej i zagranicznej nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie jakie są motywy uczestnictwa osób niepełnosprawnych w sporcie. Wielu autorów podkreślało, iż sport niepełnosprawnych jest doskonałym środkiem profilaktycznym, jak i terapeutycznym – odgrywa istotną rolę w procesie „szybkiego powrotu do zdrowia” [4-7]. Tasiemski [7] zaznaczył, iż do korzyści płynących z uprawiania sportu należą takie czynniki, jak: podniesienie poczucia własnej wartości, pewności siebie. Jednocześnie sport motywuje niepełnosprawnych do kontynuowania nauki i poszukiwania pracy [7]. Według Kikolskiego [8] sport niepełnosprawnych uruchamia proces „wyjścia do ludzi”. Bolach i wsp. [9] dokonali analizy osób niepełnosprawnych wykazując, iż najważniejszymi czynnikami motywującymi do uczestnictwa w sporcie są: chęć współzawodnictwa i wynik sportowy oraz aspekt zdrowotny sportu. Autorzy podkreślili zarówno aspekt sportowy i zdrowotny uczestnictwa w aktywności sportowej [9]. We wcześniejszych badaniach Bolach [10] dokonał oceny motywacji zawodników pełnosprawnych i niepełnosprawnych trenujących piłkę siatkową wskazując, że zawodnicy niepełnosprawni, podobnie jak pełnosprawni, oczekują głównie zaspokojenia potrzeb związanych z uzyskaniem wysokiego poziomu sprawności fizycznej, realizując chęć współzawodnictwa i związanych z nim emocji. Czynniki związane ze zdrowiem odgrywały mniej istotną rolę. Dodatkowo autor wyróżnił typ „wojownika” kierującego się przy wyborze dyscypliny chęcią współzawodnictwa, potrzebą osiągnięcia uznania, a także typ „technika” – dążącego do samodoskonalenia i podwyższania własnej sprawności [10]. Kuk i Ochowski [11] wskazali, iż trening szermierki na wózkach to czas przeżywania pozytywnych emocji związanych z doskonaleniem siebie i zaprzyżnieniem z innymi ludźmi. Wykazali również, że uczestnictwo w treningu związane było z występowaniem silnego stresu, a sami zawodnicy podkreślali występowanie silnej motywacji zewnętrznej (ze strony rodziny, trenerów) [11]. Gilman [12], także badając grupę szermierzy na wózkach, stwierdził, że zawodnicy niepełnosprawni, w porównaniu do pełnosprawnych, mają podobne podejście do sportu, lecz dla nich bardzo istotnym czynnikiem jest również „działanie na rzecz zdrowia, usprawnianie uszkodzonego ustroju”. Podkreślono w ten sposób aspekt zdrowotny uczestnictwa w sporcie niepełnosprawnych [12]. Wu i Williams [13], badając zawodników z uszkodzeniem rdzenia kręgowego, dowiedli, iż najważniejsze dla sportowców niepełnosprawnych jest utrzymanie formy, dobra zabawa oraz dbałość i poprawa zdrowia, a z drugiej strony – możliwość współzawodnictwa i uczestniczenia w zawodach. Badani podkreślili, że „sport pełni ważną rolę w powrocie do społeczeństwa i jest wspaniałym środkiem terapeutycznym” [13]. W jeszcze innych badaniach Bartle i Malkin [14] wykazali, że „integracja ze społeczeństwem, uznanie, szacunek oraz poczucie bycia potrzebnym” to elementy, które sterują motywacją uczestników sportu niepełnosprawnych. Z kolei badania przeprowadzone na grupie chińskich sportowców niepełnosprawnych wskazały, że zasadniczymi czynnikami motywującymi są: doskonalenie umiejętności sportowych, dobra zabawa oraz możliwość zawierania nowych znajomości. Autorzy dowiedli, iż „możliwość poprawy stanu zdrowia dzięki uczestnictwu w sporcie” najbardziej cenią sobie sportowcy z niepełnosprawnością wrodzoną. Natomiast mniej interesowała ich „możliwość osiągnięcia dobrych wyników i sukcesów” [15]. Skordilis i wsp. [16] wykazali, iż czynnikiem motywującym sportowców pełno- i niepełnosprawnych jest to, że „lubią uprawiać sport”. Niepełnosprawni sportowcy stwierdzili, że „nie znoszą przegranych”. W badaniach nie wskazano na aspekty zdrowotne uprawiania sportu, podkreślając podobieństwa pomiędzy zawodnikami pełno- i niepełnosprawnymi [16]. Podobne spostrzeżenia zaprezentowali Brasile i wsp. [17]. Skordilis i wsp. [18], przeprowadzając badania wśród koszykarzy na wózkach stwierdzili, iż najbardziej

that the benefits from practicing sports include factors, such as: boosting self-esteem and self-confidence. At the same time sport motivates the disabled to continue training and look for a job [7]. According to Kikolski [8] sport of the disabled triggers the process of “coming out to people”. Bolach et al. [9] analysed the disabled indicating that the most important factors motivating them to participating in sports activities are: desire to compete, results and the health aspect of practicing sports. The authors underlined both the sport and health-related aspects of sport activity [9]. In his earlier research Bolach [10] evaluated motivation of able-bodied and disabled players practising volleyball and showed that the disabled players, just like the able-bodied ones expect mainly to fulfil their needs related to achieving a high level of physical efficiency, to realise their dream of competing and the emotions connected with it. The health-related factors played a less significant role. Additionally the author singled out a “warrior” type of players whose motives for choosing a sport discipline were: desire for competition, a need to be recognised, and a “technician” type – aiming at self-improvement and improving one’s efficiency [10]. Kuk and Ochowski [11] indicated that wheelchair fencing evokes strong emotions related to self-improvement and making friends with other people. They also showed that participating in training was connected with serious stress and the competitors themselves emphasised having strong motivation (supported by family and coaches) [11]. Gilman [12] who also examined a group of wheelchair fencing athletes observed that the disabled sportsmen in comparison with the able-bodied ones had a very similar attitude towards sport, yet for them a very important factor was also improving their health and the damaged system. This way the health aspects for participating of the disabled in sports was confirmed [12]. Wu and Williams [13] carried out a research in a group of athletes with spinal cord injury and they proved that the most important factor for them was maintaining good condition, good fun and caring for and improving their health, and on the other hand an opportunity to compete and participate in competitions. The examined emphasised that “sport plays an important role in society and it is an excellent therapy” [13]. Bartle and Malkin [14] in their research showed that “integration with society, recognition, respect and the feeling of being needed” were the elements motivating the disabled athletes. A research carried out in a group of Chinese disabled sportsmen showed that significant motivating factors were: perfecting sports skills, good fun and an opportunity to make new acquaintances. The authors proved that “the possibility to improve health thanks to participating in sports activities” is most valued by the athletes with inborn disabilities, whereas “the possibility to achieve good results and to succeed” was less important to them [15]. Skordilis et al. [16] showed that the motivating factor for the disabled as well as able-bodied sportsmen is the fact they “like sports” and the disabled athletes claimed they “did not like to lose”. No health-related aspects were observed in the research which only confirms similarities between the disabled and able-bodied athletes [16]. Similar observations were made by Brasile et al. [17] who examined a group of wheelchair basketball players stated that the most motivating factor for them was “the opportunity to compete with others and desire to succeed in sport and win”. The sport-related aspect was therefore emphasised. Brasile and Hedrick [19] analysed a group of American basketball players and observed that the most important aspect for the

do uczestnictwa w sporcie motywuje ich „możliwość współzawodnictwa, konkurowania z innymi oraz chęć osiągnięcia sukcesów w sporcie, wygrywania”. Podkreślono w ten sposób aspekt sportowy jako główny motyw do uprawiania sportu. Brasile i Hedrick [19] dokonali diagnozy wśród amerykańskich koszykarzy. Autorzy stwierdzili, że najważniejsze dla koszykarzy na wózkach było: zespołowe współdziałanie w sporcie, możliwość rozwijania swoich umiejętności, możliwość sprawdzenia siebie i emocje towarzyszące aktywności sportowej. Wykazano, że możliwość przebywania z przyjaciółmi, radość bliskich z uczestnictwa w sporcie niepełnosprawnego, możliwość korzystania z dobrego sprzętu, okazja do bycia niezależnym i uczucie bycia potrzebnym dla innych były znacznie bardziej istotne dla młodych zawodników niż dla koszykarzy w wieku starszym [19]. Dotychczasowe badania nie prezentowały motywów uczestnictwa zawodników niepełnosprawnych w zajęciach rugby na wózkach i boccii.

Analizy środowiska zawodników niepełnosprawnych wskazały, iż istotne w wyborze różnych dyscyplin są zarówno aspekty sportowe oraz zdrowotne. Z kolei badania grup koszykarzy na wózkach podkreśliły, że aspekt zdrowotny zazwyczaj jest pomijany przy wyborze dyscypliny [18, 19]. Celem pracy było określenie motywacji zawodników niepełnosprawnych do uczestniczenia w zajęciach koszykówki na wózkach, rugby na wózkach oraz boccii wraz z diagnozą środowiska uwzględniającą wiek, staż treningowy oraz objętości treningu zawodników.

Material badań

Material badań stanowiło 174 zawodników niepełnosprawnych. Grupę I reprezentowało 46 zawodników niepełnosprawnych (mężczyźni) uczestniczących w rozgrywkach Polskiej Ligi Koszykówki na Wózkach (PLKnW) w sezonie 2008/2009. Grupę II stanowili zawodnicy (n = 62, 61 mężczyźni i 1 kobieta) uczestniczący w rozgrywkach Polskiej Ligi Rugby na Wózkach w sezonie 2008/2009, natomiast grupę III – osoby trenujące boccie (n = 66). Informacje na temat wieku, stażu treningowego oraz objętości treningu w tygodniu zawodników trzech grup zaprezentowano w tab. 1.

Metoda badań

Badania przeprowadzono od listopada 2008 r. do maja 2009 r. Do realizacji założonego celu pracy wykorzystano tzw. Participation Reason Scale (Skalę Motywów Uczestnictwa – PRS) opracowaną przez Brasile i Hedrick [19].

Badany wskazywał, które czynniki w najistotniejszy sposób wpływają na jego motywację do uprawiania koszykówki na wózkach. Ankieta PRS zawierała 26 stwierdzeń, których znaczenie określano w pięciostopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznaczało „nie jest dla mnie istotne”, a 5 – „jest dla mnie bardzo ważne”.

wheelchair players was teamwork in sport, a possibility to improve their skills and prove themselves as well as the emotions accompanying sport activity. It was indicated that the opportunity to be with friends, happiness of the dearest ones deriving from the fact the disabled took part in that sport, an opportunity to use good equipment and to be independent and the feeling of being needed were much more important for young athletes than for the older ones [19]. The researches carried out so far have not presented any reasons for the disabled sportsmen to take up wheelchair rugby or boccia.

Analysing of the disabled athletes showed that while choosing a sports discipline they take into consideration both the sport and health aspect. The researches carried out in the wheelchair basketball players indicated that the health aspect is usually ignored while choosing the discipline. The aim of the research was to determine what motivated the disabled players to choose wheelchair basketball, rugby and boccia and to analyse their environment considering their age, training experience and training intensity.

Material

The research group consisted of 174 disabled players. Group I included 46 disabled wheelchair basketball players who took part in tournaments of the Polish League of Wheelchair Basketball in the 2008/2009 season. Group II consisted of 62 men and 1 woman who participated in tournaments of the Polish League of Wheelchair Rugby in the 2008/2009 season, whereas Group III included 66 people practicing boccia. The data concerning age, training experience and training intensity of the players of the three groups is presented in Table 1.

Method

The research was carried out from July 2008 to May 2009. In order to achieve the aim Participation Reason Scale (PRS) elaborated by Brasile and Hedrick [19] was used.

The examined were asked to state which factor were most motivating for taking up wheelchair basketball. The PRS included 26 statements whose meaning was marked by means of the 5 grade Likert scale where 1 corresponded with “it is not important to me” and 5 with “it is very important to me”.

Tabela 1. Charakterystyka badanych grup sportowców niepełnosprawnych
Table 1. Characteristics of analyzed groups of the disabled athletes

	Grupa I – koszykówka na wózkach <i>Group I – wheelchair basketball</i>	Grupa II – rugby na wózkach <i>Group II – wheelchair rugby</i>	Grupa III – boccia <i>Group III – boccia</i>
N	46	62	66
Wiek [lata] <i>Age [years]</i>	29,5 ± 8,1	29,2 ± 7,2	20,7 ± 3,0
Staż treningowy [lata] <i>Training experience [years]</i>	7,6 ± 7,5	4,9 ± 3,5	2,4 ± 1,8
Objętość treningu [godz./tyg.] <i>Training [hours/week]</i>	3,9 ± 1,8	6,1 ± 4,8	2,1 ± 1,0

Uzyskano zgodę Senackiej Komisji Etyki Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie na przeprowadzenie badań. Dodatkowo uzyskano zgodę dr. Franka Brasile (University of Omaha, Stany Zjednoczone) na wykorzystanie skali PRS do badań sportowców niepełnosprawnych na terenie Polski.

Przed przystąpieniem do badań przygotowano polską wersję ankiety w oparciu o analizę rzetelności. W tym celu dokonana została ocena rzetelności tłumaczenia dokonana przez czterech ekspertów języka angielskiego. Dodatkowo uwzględnione zostały opinie specjalistów sportu niepełnosprawnych dotyczących nieścisłości terminologicznych. Ocena rzetelności tłumaczenia ankiety pomiędzy tłumaczami (tzw. inter-observer reliability) została określona na poziomie 0,7. Z kolei ocena rzetelności tłumacza (tzw. intra-observer reliability) została ustalona na poziomie 0,9.

Trafność ankiety wyznaczono za pomocą testu alfa Cronbacha. W tym celu dokonano oceny zależności pomiędzy odpowiedziami ukierunkowanymi na sport oraz pytaniami ukierunkowanymi na zdrowie. Odnotowano związek pomiędzy pytaniami na poziomie 0,64 oraz 0,71.

Każdy z badanych zawodników został poproszony o wypełnienie karty informacyjnej składającej się z 12 pytań, dotyczących danych personalnych, m.in. wieku, płci, stażu treningowego, klasyfikacji, dysfunkcji, objętości treningu w tygodniu.

Analiza statystyczna

Obliczono wartości średnie i odchylenia standardowe dla każdej z badanych grup. Następnie porównano rezultaty uzyskane przez poszczególne grupy zawodników. W tym celu wykorzystano nieparametryczny test Kruskala-Wallis. Istotności różnic pomiędzy parami grup określono za pomocą testu Manna-Whitney'a. Za istotny statystycznie przyjęto poziom $p < 0,05$.

Dodatkowo określono zależności pomiędzy wiekiem, stażem treningowym, objętością treningu a uzyskanymi wynikami w skali PRS dla każdej z grup. Określono współczynnik korelacji Spearmana na poziomie istotności dla $p < 0,05$.

Wszystkie analizy statystyczne zostały przeprowadzone z wykorzystaniem programu PASW Statistics 18 [20].

Wyniki badań

Wyniki badań wskazały, że najwyższymi ocenianymi motywami uczestnictwa w koszykówce na wózkach były emocje związane z aktywnością fizyczną oraz zespołowe współdziałanie w sporcie (4,3) (tab. 2). Kolejne najwyższymi ocenione przez koszykarzy na wózkach odpowiedzi dotyczyły szansy ćwiczenia umiejętności sportowych oraz możliwości rozwijania zdolności w sporcie (4,1). W grupie rugbyistów na wózkach najwyższymi ocenionymi emocjami związane ze sportem (4,7), możliwością ćwiczeń (4,6), szansą ćwiczenia umiejętności sportowych oraz możliwości rozwijania zdolności w sporcie (4,5). W grupie osób trenujących boccie najwyższymi ocenionymi odpowiedziami: ta forma ćwiczeń jest dla mnie terapią (4,6).

W grupie koszykarzy na wózkach i rugbyistów na wózkach najniższymi ocenionymi odpowiedziami: daje mi to możliwość zdobycia uznania i innych nagród (odpowiedni 3,2 i 3,3). Natomiast w grupie zawodników trenujących boccie najmniejsze znaczenie miała możliwość ćwiczenia umiejętności sportowych (1,8).

Spośród 26 odpowiedzi w 18 wykazano różnice istotne statystycznie pomiędzy trzema badanymi grupami (tab. 2).

Zawodnicy uprawiający boccie znacznie niżej ocenili następujące odpowiedzi: sport daje możliwość zdobycia nagród i uznania w sporcie (odp. 2), cieszy bliskich mi ludzi (odp. 3), daje szansę porównania moich możliwości z innymi (odp. 4), lubię emocje związane z aktywnością fizyczną (odp. 8), lubię wygrywać (odp. 9), daje mi szansę ćwiczenia umiejętności sportowych (odp. 11),

The authors obtained permission to carry out the research from the Senate Ethics Commission of University of Physical Education in Warsaw and from DR. Frank Brasile (University of Omaha, The US) to use the PRS for examining disabled athletes in Poland.

Before the research a Polish version of the questionnaire was prepared basing on the reliability analysis performed by four experts of English language. Additionally opinions of specialists of sport of the disabled concerning terminology were considered as well. The inter-observer reliability evaluation among the translators was 0.7 and the intra-observer reliability evaluation was 0.9.

In order to evaluate accuracy of the questionnaire the alpha Cronbach test was used. Dependencies between the answers concerning sports incentives and health-related motives were analysed. The correlation was at the level of 0.64 and 0.71.

Each of the examined was asked to fill in an information sheet consisting of 12 questions concerning their personal information, such as age, gender, training experience, classification, dysfunctions, and intensity of training a week.

Statistical analysis

Mean values and standard deviations were calculated for each group. Next, the results of the groups were compared by means of non-parametric Kruskal-Wallis test. Significance of differences between the groups was determined by the Mann-Whitney test. The assumed statistically significant level was $p < 0.05$.

Additionally correlations between age, training experience, training intensity and the results obtained in PRS were determined for each group. The Spearman correlation coefficient was determined at the significance level of $p < 0.05$.

All statistical analyses were carried out using PASW Statistica 18 software [20].

Results

The results showed that the most frequent reasons for participation in wheelchair basketball were the emotions related with physical activity and teamwork in sports (3,4) (Tab. 2). The next most common reasons among wheelchair basketball players were: opportunities to exercise and a chance to improve sports competence (4,1). In the group of wheelchair rugby players the most common reasons were emotions related with sports (4,7), opportunities to exercise (4,6), opportunities to exercise and a chance to improve sports competence (4,5). In the group of boccia players the most common answer was: this is a form of therapy for me (4,6).

The wheelchair basketball and rugby players most frequently chose the answer: it gives me a chance to get recognition and other rewards (3,2 and 3,3 respectively). Whereas in the group of boccia players the opportunities to exercise was the least frequently chosen answer (1,8).

18 answers out of 26 showed statistically significant differences between the three examined groups (Tab. 2).

Boccia players much less often chose the following statements: sport gives me a chance to get recognition and other rewards (position 2), it pleases people who are dear to me (pos. 3), provides opportunities to compare myself with others (pos. 4), I like emotions related with physical activity (pos. 8), I like to win (pos. 9), sport gives me a chance to practice sports skills (pos. 11), it provides opportunities

Tabela 2. Wyniki uzyskane w badanych grupach sportowców niepełnosprawnych (wartości średnie i odchylenia standardowe) wraz z oceną istotności różnic pomiędzy grupami
Table 2. Results achieved in groups of the disabled athletes (mean values and standard deviations) with evaluation of differences between groups

Lp.	Lubię uczestniczyć w zajęciach sportowych, ponieważ: <i>I like participating in sports because:</i>	Grupa I <i>Group I</i>	Grupa II <i>Group II</i>	Grupa III <i>Group III</i>	P
1.	Daje mi to możliwość przebywania z przyjaciółmi <i>It gives me a chance to be with my friends</i>	3,8 ± 1,0	4,1 ± 1,0	4,0 ± 0,8	n.s.
2.	Daje mi to możliwość zdobycia uznania i innych nagród <i>It offers a chance to gain respect and win other rewards</i>	3,2 ± 1,2 [”]	3,3 ± 1,3 [”]	2,3 ± 1,2	*
3.	Cieszy to ludzi mi bliskich <i>It pleases people who are dear to me</i>	3,5 ± 1,2	3,6 ± 1,1	2,7 ± 0,8	*
4.	Daje mi szansę porównania moich umiejętności z innymi <i>It allows me to compare my skills with those of other players</i>	3,8 ± 1,0	4,0 ± 1,0	3,4 ± 0,8	*
5.	Lubię zespołowe współdziałanie w sporcie <i>I like team sports</i>	4,3 ± 0,8 [^]	4,3 ± 0,8	4,4 ± 0,7	n.s.
6.	Daje mi to możliwość rozwijania moich zdolności w tym sporcie <i>It helps me improve my competence in this sport</i>	4,1 ± 0,9	4,5 ± 0,7	4,3 ± 0,8	n.s.
7.	Daje mi szansę sprawdzenia siebie według własnych standardów <i>I have a chance to prove myself according to my own standards</i>	3,8 ± 1,0	4,3 ± 0,8	4,1 ± 0,9	n.s.
8.	Lubię emocje związane z aktywnością fizyczną <i>I like emotions related to physical activity</i>	4,3 ± 1,0 [^]	4,7 ± 0,5 [^]	4,1 ± 0,8	*
9.	Lubię wygrywać <i>I like winning</i>	4,0 ± 1,1	4,3 ± 1,0	3,6 ± 1,0	*
10.	Daje mi to możliwości podróżowania <i>It offers me an opportunity to travel</i>	3,5 ± 1,2	3,9 ± 1,0	3,6 ± 0,9	n.s.
11.	Daje mi to szansę ćwiczenia umiejętności sportowych <i>I can practise my sports skills</i>	4,1 ± 0,9	4,5 ± 0,7	1,8 ± 1,0 [”]	*
12.	Daje mi to możliwość zdobycia uznania za moje umiejętności <i>I have a chance to gain respect for my skills</i>	3,5 ± 1,1	3,8 ± 1,0	2,7 ± 1,1	*
13.	To doświadczenie dostarcza mi pozytywnych odczuć fizycznych <i>It provides me with positive physical sensations</i>	4,0 ± 0,9	4,3 ± 0,9	4,5 ± 0,7	*
14.	Pozwala mi na zawarcie nowych znajomości <i>I can make new acquaintances</i>	3,6 ± 1,0	4,1 ± 1,0	4,3 ± 1,0	*
15.	Daje mi możliwość wyzwolenia emocji <i>It helps me release my emotions</i>	3,8 ± 1,0	4,3 ± 0,9	4,1 ± 0,7	*
16.	To poprawia sprawność mojego układu krążenia <i>It improves functioning of my circulatory system</i>	3,8 ± 1,1	4,4 ± 0,8	4,2 ± 1,0	*
17.	To pozwala utrzymywać moją wagę (masę ciała) <i>It allows me to maintain my weight (body mass)</i>	3,7 ± 1,2	3,8 ± 1,1	3,8 ± 0,9	n.s.
18.	Daje mi to szansę używania dobrego sprzętu <i>It gives me a chance to use good equipment</i>	3,4 ± 1,2	3,6 ± 1,0	4,0 ± 0,8	*
19.	Daje mi to okazję do ćwiczeń <i>It offers an opportunity to exercise</i>	3,9 ± 1,0	4,6 ± 0,6	4,4 ± 0,6	*
20.	Daje mi to możliwości zmierzenia sukcesu <i>It makes it possible to measure success</i>	3,6 ± 1,0	4,0 ± 1,0	3,4 ± 1,1	*
21.	Cieszę mnie nieodłączne elementy związane ze sportem <i>I am pleased with intrinsic elements related to sport</i>	4,0 ± 1,1	4,3 ± 0,8	4,3 ± 0,8	n.s.
22.	Daje mi to możliwość bycia niezależnym <i>It gives me a chance to be independent</i>	3,7 ± 1,2	4,2 ± 0,9	4,4 ± 0,8	*
23.	Ta forma ćwiczeń jest dla mnie terapią <i>This form of exercises is a form of therapy for me</i>	3,4 ± 1,3	4,2 ± 1,0	4,6 ± 0,7 [^]	*
24.	Lubię szczególne wyzwania, których dostarcza <i>I like special challenges it provides</i>	3,9 ± 1,0	4,3 ± 0,9	3,8 ± 0,7	*
25.	To powoduje, że czuję się potrzebny <i>It makes me feel needed</i>	3,6 ± 1,1	3,8 ± 1,2	4,1 ± 0,8	n.s.
26.	To pozwala mi skutecznie (pomyślnie) rywalizować z innymi <i>It allows me to successfully compete with others</i>	4,0 ± 0,9	4,3 ± 0,9	4,0 ± 0,9	*

*p < 0,05; n.s. – różnica nieistotna statystycznie; ^ – najwyższej oceniona odpowiedź w grupie; ” – najniższej oceniona odpowiedź w grupie;
Grupa I – koszykówka na wózkach; Grupa II – rugby na wózkach; Grupa III – boccia
*p < 0.05; n.s. – statistically insignificant difference; ^ – answer marked as the highest; ” – answer marked as the lowest;
Group I – wheelchair basketball; Group II – wheelchair rugby; Group III – boccia

daje możliwość do zdobycia uznania za moje umiejętności (odp. 12). Zawodnicy uprawiający boccie znacznie wyżej ocenili odpowiedź, że sport jest terapią (odp. 23) (tab. 3).

Koszykarze na wózkach znacznie niżej ocenili możliwość zawarcia nowych znajomości (odp. 14), okazję do ćwiczeń (odp. 19) oraz szansę bycia niezależnym (odp. 22) w porównaniu do pozostałych grup zawodników.

Rugbiści na wózkach wyraźnie wyżej od innych grup ocenili możliwość zmierzenia sukcesu (odp. 20), skutecznej rywalizacji z innymi (odp. 26), emocje związane z aktywnością fizyczną (odp. 8), chęć wygrywania (odp. 9) i szansę ćwiczenia umiejętności sportowych (odp. 11). Dodatkowo znacznie wyżej, w porównaniu do grupy koszykarzy, ocenili możliwość poprawy sprawności układu krążenia (odp. 16).

Wyniki badań wskazały, że w grupie koszykarzy na wózkach wraz z wiekiem wzrasta znaczenie przebywania z przyjaciółmi, utrzymania prawidłowej masy ciała, chęć wygrywania oraz potrzeba wyzwolenia emocji (tab. 4). Chęć wygrywania wzrasta również wraz ze stażem treningowym koszykarzy na wózkach. Z kolei im większa liczba godzin treningowych w tygodniu, tym większa potrzeba utrzymania masy ciała, ćwiczenia

to gain recognition for my competence (pos. 12). Boccia players much more frequently answered that sport was a form of therapy for them (pos. 23) (Tab. 3).

Wheelchair rugby players much more often chose a chance to measure success (pos. 20), a chance to compete with others successfully (pos. 26), emotions related with physical activity (pos. 8), desire to win (pos. 9) and a chance to practice sports skills (pos. 11). Additionally much more frequently than basketball players they chose a chance to improve their circulatory system (pos. 16).

The research results showed that in the group of wheelchair basketball players along with age the following factors become more important: being with friends, maintain proper weight, desire to win and desire to release emotions (Tab. 4). The desire to win becomes more frequent also along with training experience in wheelchair basketball players. Whereas, more hours of training a week corresponded with the need to keep weigh down, practise sports skills, positive physical sensations, a chance to be independent and making new acquaintances.

Tabela 3. Porównanie wyników uzyskanych w kwestionariuszu PRS między zawodnikami uprawiającymi koszykówkę na wózkach, rugby na wózkach i boccie

Table 3. Comparison of results of PRS questionnaire between wheelchair basketball, wheelchair rugby, and boccia athletes

Lp.	Lubię uczestniczyć w zajęciach sportowych, ponieważ: <i>I like participating in sports because:</i>	P		
		Grupa I / Group I vs. Grupa II / Group II	Grupa I / Group I vs. Grupa III / Group III	Grupa II / Group II vs. Grupa III / Group III
2.	Daje mi to możliwość zdobycia uznania i innych nagród <i>It offers a chance to gain respect and win other rewards</i>	n.s.	***	***
3.	Cieszy to ludzi mi bliskich <i>It pleases people who are dear to me</i>	n.s.	***	***
4.	Daje mi szansę porównania moich umiejętności z innymi <i>It allows me to compare my skills with those of other players</i>	n.s.	**	***
8.	Lubię emocje związane z aktywnością fizyczną <i>I like emotions related to physical activity</i>	*	*	***
9.	Lubię wygrywać <i>I like winning</i>	*	*	***
11.	Daje mi to szansę ćwiczenia umiejętności sportowych <i>I can practise my sports skills</i>	*	***	***
12.	Daje mi to możliwość zdobycia uznania za moje umiejętności <i>I have a chance to be recognised for my skills</i>	n.s.	**	***
13.	To doświadczenie dostarcza mi pozytywnych odczuć fizycznych <i>It provides me with positive physical sensations</i>	n.s.	**	n.s.
14.	Pozwala mi na zawarcie nowych znajomości <i>I can make new acquaintances</i>	*	***	n.s.
15.	Daje mi możliwość wyzwolenia emocji <i>It helps me release my emotions</i>	*	n.s.	n.s.
16.	To poprawia sprawność mojego układu krążenia <i>It improves functioning of my circulatory system</i>	**	n.s.	n.s.
18.	Daje mi to szansę używania dobrego sprzętu <i>It gives me a chance to use good equipment</i>	n.s.	**	n.s.
19.	Daje mi to okazję do ćwiczeń <i>It offers an opportunity to exercise</i>	***	**	n.s.
20.	Daje mi to możliwości zmierzenia sukcesu <i>It makes it possible to measure success</i>	*	n.s.	***
22.	Daje mi to możliwość bycia niezależnym <i>It gives me a chance to be independent</i>	*	***	n.s.
23.	Ta forma ćwiczeń jest dla mnie terapią <i>This form of exercises is a form of therapy for me</i>	**	***	*
24.	Lubię szczególne wyzwania, których dostarcza <i>I like special challenges it provides</i>	n.s.	n.s.	***
26.	To pozwala mi skutecznie (pomyślnie) rywalizować z innymi <i>It allows me to successfully compete with others</i>	*	n.s.	*

*p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001; n.s. – różnica nieistotna statystycznie; Grupa I – koszykówka na wózkach, Grupa II – rugby na wózkach, Grupa III – boccia
 *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001; n.s. – statistically insignificant difference; Group I – wheelchair basketball; Group II – wheelchair rugby; Group III – boccia

umiejętności sportowych, pozytywnych odczuć fizycznych, bycia niezależnym oraz zawarcia nowych znajomości.

Rezultaty badań rugbistów na wózkach wskazały, że wraz z wiekiem i stażem treningowym wzrasta potrzeba przebywania z przyjaciółmi. Zawodnicy o dłuższym stażu treningowym podkreślili ponadto możliwość zawarcia nowych znajomości, utrzymania masy ciała oraz potrzebę bycia niezależnym. Odnotowano, że im większa objętość treningu, tym istotniejsze wydają się być osiągnięcia zwycięstwa oraz możliwość zmierzenia sukcesu.

Wśród zawodników trenujących boccie wraz z wiekiem wzrasta znaczenie odpowiedzi „cieszy to ludzi mi bliskich”, a maleje odpowiedzi – daje mi to okazję do ćwiczeń. Im większy staż zawodników w boccii, tym wyraźniej podkreśla się wyzwania, których dostarcza sport. Zawodnicy trenujący intensywniej (większa liczba godzin treningu w tygodniu) znacznie wyżej podkreślali znaczenie, między innymi, możliwości użycia dobrego sprzętu, wyzwolenia własnych emocji, poprawy układu krążenia oraz możliwości bycia niezależnym.

Podsumowanie i dyskusja

Celem pracy było określenie motywacji zawodników niepełnosprawnych do uczestniczenia w zajęciach koszykówki na wózkach, rugby na wózkach oraz boccii. Dokonano

The results of rugby players showed that along with age and training experience being with friends becomes more important. Players with more training experience also emphasised maintain proper weight, a chance to be independent and making new acquaintances. It was also observed that more intensive training corresponded with winning and a chance to measure success.

In the group of boccia players along with age the statement “it pleases people who are dear to me” becomes more frequent, whereas “it provides opportunities to exercises” less frequent. Training experience corresponded with challenges provided by sport. Training intensity correlated with “using good equipment”, “expressing emotions”, “improving circulatory system” and “a chance to be independent”.

Discussion

The aim of this paper was to determine what motivated the disabled athletes to take up wheelchair basketball, rugby or boccia and to evaluate their environment taking

Tabela 4. Ocena zależności pomiędzy uzyskanymi wynikami a wiekiem, stażem treningowym i objętością treningu w badanych grupach zawodników niepełnosprawnych

Table 4. Estimation of dependencies between the obtained results and age, training experience and training hours per week in different groups of the disabled athletes

Lp.	Lubię uczestniczyć w zajęciach sportowych, ponieważ: <i>I like participating in sports because:</i>	Grupa I – koszykówka na wózkach / Group I – wheelchair basketball			Grupa II – rugby na wózkach / Group II – wheelchair rugby			Grupa III – boccia / Group III – wheelchair boccia		
		wiek	staż	obj.	wiek	staż	obj.	wiek	staż	obj.
1.	Daje mi to możliwość przebywania z przyjaciółmi <i>It gives me a chance to be with my friends</i>	0,34	n.s.	n.s.	0,35	0,25	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
3.	Cieszy to ludzi mi bliskich <i>It pleases people who are dear to me</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,37	n.s.	n.s.
9.	Lubię wygrywać <i>I like winning</i>	0,42	0,31	n.s.	n.s.	n.s.	0,30	n.s.	n.s.	n.s.
11.	Daje mi to szansę ćwiczenia umiejętności sportowych <i>I can practise my sports skills</i>	n.s.	n.s.	0,30	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
13.	To doświadczenie dostarcza mi pozytywnych odczuć fizycznych <i>It provides me with positive physical sensations</i>	n.s.	n.s.	0,35	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
14.	Pozwala mi na zawarcie nowych znajomości <i>I can make new acquaintances</i>	n.s.	n.s.	0,44	n.s.	0,30	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
15.	Daje mi możliwość wyzwolenia moich emocji <i>It helps me release my emotions</i>	0,31	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,41
16.	To poprawia sprawność mojego układu krążenia <i>It improves functioning of my circulatory system</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,26
17.	To pozwala utrzymywać moją wagę (masę ciała) <i>It allows me to maintain my weight (body mass)</i>	0,31	n.s.	0,35	n.s.	0,40	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
18.	Daje mi to szansę używania dobrego sprzętu <i>It gives me a chance to use good equipment</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,47
19.	Daje mi to okazję do ćwiczeń <i>It offers an opportunity to exercise</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	-0,35	n.s.	n.s.
20.	Daje mi to możliwości zmierzenia sukcesu <i>It makes it possible to measure success</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,17	n.s.	n.s.	0,39
22.	Daje mi to możliwość bycia niezależnym <i>It gives me a chance to be independent</i>	n.s.	n.s.	0,19	n.s.	0,25	n.s.	n.s.	n.s.	0,29
24.	Lubię szczególne wyzwania, których dostarcza <i>I like special challenges it provides</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,24	0,40
25.	To powoduje, że czuję się potrzebny <i>It makes me feel needed</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,39
26.	To pozwala mi skutecznie (pomyślnie) rywalizować z innymi <i>It allows me to successfully compete with others</i>	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	0,24

*W odpowiedziach 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 21, 23 nie odnotowano istotnych zależności; n.s. – zależność nieistotna statystycznie

*In answers 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 21, 23 no statistically significant dependencies were found; n.s. – statistically insignificant dependency

diagnozy środowiska uwzględniającej wiek, staż treningowy oraz objętość treningu zawodników.

Wyniki badań obejmujące grupę koszykarzy na wózkach wykazały, że emocje związane z aktywnością fizyczną, zespołowe współdziałanie w sporcie, możliwość rozwijania zdolności w sporcie oraz szansa ćwiczenia umiejętności sportowych są głównymi czynnikami motywującymi zawodników do uprawiania tej dyscypliny sportu. Badani sportowcy skupili się zatem wyłącznie na aspektach sportowych koszykówki na wózkach, pomijając aspekty zdrowotne. Z badań wynika więc, iż osoby niepełnosprawne chcą być traktowane jak wszyscy inni sportowcy, a popularne hasło „rehabilitacja poprzez sport” nie jest aktualne we współczesnej koszykówce na wózkach. Wyniki badań potwierdziły wcześniejsze analizy Skordilis i wsp. [18]. Co więcej, koszykarze polscy wyróżnili jako najistotniejsze te same motywy co badani w latach 90. koszykarze amerykańscy [19].

W grupie rugbyistów na wózkach, poza aspektami sportowymi, również wysoko sygnalizowano znaczenie aspektów zdrowotnych sportu: poprawy sprawności układu krążenia i możliwość ćwiczeń fizycznych. Aspekty zdrowotne zostały również najwyżej ocenione przez osoby niepełnosprawne uprawiające boccie. Należy przypuszczać, że czynnikiem determinującym wzrost znaczenia aspektów zdrowotnych u zawodników trenujących boccie i rugby na wózkach jest istotne ograniczenie możliwości funkcjonalnych tychże sportowców. Koszykarze na wózkach, z których około połowa w życiu codziennym porusza się bez pomocy wózka, nie przywiązują większej wagi do aspektów zdrowotnych, skupiając się na aspektach sportowych jako głównych motywach do uprawiania sportu. Dotychczas nie prezentowano analiz określających motywy uczestnictwa zawodników w rozgrywkach rugby na wózkach oraz boccii.

Wyniki badań wskazały, że w grupie koszykarzy i rugbyistów na wózkach wraz z wiekiem wzrasta znaczenie przebywania z przyjaciółmi. Oznacza to, że poza aspektami sportowymi i zdrowotnymi, istotne okazują się społeczne motywy uczestnictwa w sporcie niepełnosprawnych. Dbałość o utrzymanie prawidłowej masy ciała wskazuje, że wraz z wiekiem koszykarze na wózkach zaczynają poza aspektami sportowymi zwracać uwagę na stan zdrowia. Chęć wygrywania wzrasta wraz ze stażem treningowym i wiekiem koszykarzy na wózkach. Większą dbałość o zdrowie wykazują rugbyści na wózkach o dłuższym stażu treningowym. Z kolei motywem determinującym większą liczbę godzin treningowych u rugbyistów na wózkach jest głównie chęć odniesienia zwycięstwa.

Ze względu na młody wiek i niewielki staż treningowy zawodników uprawiających boccie interpretacja istniejących zależności nie jest jednoznaczna. Jednakże to liczba godzin treningowych w tygodniu jest czynnikiem znacznie bardziej determinującym motywy uczestnictwa w sporcie w porównaniu do wieku i stażu treningowego.

Wyniki badań, poza wartościami poznawczymi, niosą ze sobą istotne wartości aplikacyjne. Uzyskane rezultaty powinny skłonić specjalistów sportu niepełnosprawnych w Polsce do nieco innego spojrzenia na problematykę gier zespołowych. Wyniki potwierdziły, iż to aspekty sportowe motywują osoby niepełnosprawne do uprawiania koszykówki na wózkach, z kolei u zawodników o większej dysfunkcji narządu ruchu istotną rolę odgrywają aspekty zdrowotne aktywności fizycznej. Uwzględnienie potrzeb wskazywanych przez różne grupy zawodników powinno przyczynić się do szybszego rozwoju badanych dyscyplin paraolimpijskich w naszym kraju. Prezentowane wyniki wyraźnie wskazują, iż korzystne jest uwzględnienie aspektów zdrowotnych w promocji dyscypliny w grupie zawodników o największym stopniu uszkodzenia narządu ruchu.

Ograniczeniem badań była wyraźna różnica dotycząca stażu treningowego, objętości treningu oraz wieku zawodników trenujących boccie w porównaniu z dwiema pozostałymi

into account their age, training experience and training intensity.

The results of the wheelchair basketball players showed that emotions related with physical activity, teamwork in sport, opportunities to develop sport skills and a chance to exercise are the main reasons driving the athletes to participate in this sport discipline. The examined players focused only on the sport-related aspects of basketball and ignored the health-related ones. Therefore the research results indicate that the disabled players can be treated like other sportsmen, and a popular statement “rehabilitation through sport” is no longer adequate in present day wheelchair basketball. The results confirmed earlier analyses of Skordilis et al. [18]. Moreover, Polish basketball players chose as the most important the same reasons as American basketball players in the 90' [19].

In the group of rugby players, apart from sport-related aspects, the health-related ones were just as frequently mentioned: “opportunities to improve circulation system” and “a chance to exercise”. The health-related aspects were rated highest by boccia players. It may be assumed that the determining factor of increased significance of health-related factors in boccia and rugby players is significant functional limitations of the aforementioned players. Wheelchair basketball players, half of whom move around without the wheelchair in their everyday life, do not care about the health-related aspects and focus only on the sport-related ones as the main reasons of taking up sport. Analyses of the incentives driving wheelchair rugby and boccia players have not been presented so far.

The research results show that in wheelchair basketball and rugby players along with age “being with friends” becomes more important a reason. It means that apart from health- and sport-related aspects, social reasons for participation in sports are also important. Maintaining proper weight shows that along with age the basketball players pay more attention to their health. The desire to win increases along with training experience in wheelchair basketball players. Wheelchair rugby players with more training experience show more concern related with their health. However, in wheelchair rugby players more intensive training is related to their desire to win.

Due to young age and not much training experience of the boccia players interpretation of the obtained results cannot be clear. However, training intensity is the factor determining participation in sports in comparison with age and training experience.

The research results, apart from informative values, present also application possibilities. The obtained results should convince specialists of sport of the disabled in Poland to change their approach to team games. The results confirm that sport-related motivate the disabled to practise/participate in wheelchair basketball, and that for athletes with more severe dysfunctions of the motor system health-related aspects of physical activity are more important. Taking into consideration the needs indicated by various groups of players should contribute to faster development of Paralympics disciplines in Poland. The presented results clearly show that it is beneficial to include the health-related aspects in promoting a discipline among players with more severe motor dysfunctions.

A serious limitation in the research was a significant difference in terms of training experience, intensity and age of the players practising boccia in comparison with the two other groups. Further research approach should focus on comparing of the current situation in Poland with other

grupami. W dalszym etapie poszukiwań naukowych korzystne wydaje się porównanie obecnego stanu dyscyplin paraolimpijskich w Polsce z innymi krajami. Analiza porównawcza mogłaby przyczynić się do opracowania skutecznej metody promocji dyscyplin paraolimpijskich, z uwzględnieniem oczekiwań zawodników niepełnosprawnych.

Wnioski

1. Zespołowe współdziałanie w sporcie oraz emocje związane ze sportem są głównymi czynnikami motywującymi osoby niepełnosprawne do uprawiania koszykówki oraz rugby na wózkach.
2. Aspekty zdrowotne aktywności sportowej są głównymi motywami uczestnictwa w zajęciach boccii.
3. Stopień ograniczenia możliwości funkcjonalnych jest głównym kryterium determinującym motywację uczestnictwa osób niepełnosprawnych w aktywności sportowej.
4. Możliwość przebywania z przyjaciółmi, a także aspekt zdrowotny (utrzymanie masy ciała) są znacznie istotniejsze dla zawodników starszych w porównaniu do młodszych koszykarzy i rugbistów na wózkach.

countries. Comparative analysis could contribute to finding an effective method of popularising of Paralympics disciplines taking into account expectations of the disabled sportsmen.

Conclusions

1. Teamwork in sport and emotions related with sport are the main factors motivating disabled people to participate in wheelchair basketball and rugby.
2. Health-related aspects of physical activity are main reasons for participation in boccia.
3. The degree of functional limitations is the main reason for the disabled people to participate in sport activity.
4. A chance to be with friends as well as maintaining proper weight are more important for older players in comparison with younger basketball and rugby players.

Piśmiennictwo

References

- [1] Molik B., Morgulec-Adamowicz N. *Koszykówka na wózkach*, [w:] B. Molik, N. Morgulec-Adamowicz, A. Kosmol (red.) *Zespołowe gry sportowe osób niepełnosprawnych. Koszykówka na wózkach i rugby na wózkach*. AWF, Warszawa, 2008, 17-122.
- [2] Morgulec-Adamowicz N., Molik B. *Rugby na wózkach*, [w:] B. Molik, N. Morgulec-Adamowicz, A. Kosmol (red.) *Zespołowe gry sportowe osób niepełnosprawnych. Koszykówka na wózkach i rugby na wózkach*. AWF, Warszawa 2008, 123-145.
- [3] Molik B. *Osoby po chorobach i urazach ośrodkowego układu nerwowego*, [w:] A. Kosmol (red.) *Teoria i praktyka sportu niepełnosprawnych*. AWF, Warszawa, 2008, 232-243.
- [4] Danis D., Mikuła W. *Urazy i zespoły przeciężeniowe u sportowców uprawiających piłkę koszykową na wózkach*. Medycyna Sportowa, 1999, 12, 101, 15-17.
- [5] Levins S. M., Redenbach D. M., Dyck I. *Individual and societal influences on participation in physical activity following spinal cord injury: A qualitative study*. Physical Therapy, 2004, 84, 6.
- [6] Rimmer J. H. *Health promotion for people with disabilities: The emerging paradigm shift from disability prevention to prevention of secondary conditions*. Physical Therapy, 1999, 79, 5.
- [7] Tasiemski T. *Sport w życiu osób z para- i tetraplegią*. Medycyna Sportowa, 1999, 12, 101, 9-14.
- [8] Kikolski W. *Sport niepełnosprawnych – wyczyn czy rehabilitacja?* Medycyna Sportowa, 1999, 12, 101, 5-8.
- [9] Bolach E., Bolach B., Trzonkowski J. *Motywacja osób niepełnosprawnych do uprawiania sportu*. *Mołoda Sportivna Nauka Ukrainy*, 2007, t. 2, 29-33.
- [10] Bolach E. *Motywacja zawodników pełnosprawnych i niepełnosprawnych uprawiających sportowo piłkę siatkową*. Fizjoterapia, 1999, 7, 2, 43-49.
- [11] Kuk A., Ochowski T. *Szermierka na wózkach w oczuciach i opiniach zawodników niepełnosprawnych*. Sport Wyczynowy, 2000, 7-8, 40-45.
- [12] Gilman D. *Motywy uprawiania szermierki na wózkach*. Sport Wyczynowy, 2000, 7-8, 33-39.
- [13] Wu S. K., Williams T. *Factors influencing sport participation among athletes with spinal cord injury*. Medicine & Science in Sports & Exercise, 2001, 33, 2, 177-182.
- [14] Bartle P. L., Malkin M. J. *The motivation to move-motivation in sports*. Parks and Recreation, January 2000.
- [15] Chen S., Wang J., Jin M., Lau K. O. *Motivation of sport participation in elite athletes with physical disabilities in Mainland China*. Asian Journal of Exercise & Sports Science, 2007, 4, 1, 63-67.
- [16] Skordilis E. K., Sherrill C., Yilla A., Koutsouki D., Stavrou A. *Use of the sport orientation questionnaire with wheelchair athletes: examination of evidence for validity*. Perceptual and Motor Skills, 2002, 95, 197-207.
- [17] Brasile F. M., Kleiber D. A., Harnisch D. *Analysis of participation incentives among athletes with and without disabilities*. Therapeutic Recreation Journal, 1991, 25, 1, 18-33.
- [18] Skordilis E. K., Koutsouki D., Asonitou K., Evans E., Jensen B., Wall K. *Sport orientations and goal perspectives of wheelchair athletes*. Adapted Physical Activity Quarterly, 2001, 18, 304-315.
- [19] Brasile F. M., Hedrick B. N. *A comparison of participation incentives between adult and youth wheelchair basketball players*. Palaestra, 1991, 2, 1-11.
- [20] SPSS Inc.: *SPSS for Windows, Rel. 14.0.1*. Chicago: SPSS Inc., 2005.

Adres do korespondencji:

Address for correspondence:

Bartosz Molik
Katedra Teorii i Metodyki Nauczania Ruchu
Wydział Rehabilitacji AWF
ul. Marymoncka 34
00-968 Warszawa 45
e-mail: b_molik@poczta.onet.pl